

БӨЛІМ: UNIVER / ҚАЗҰМУ / СТУДЕНТ

Профилактикалық медицинаның қоғам денсаулығын сақтаудағы маңызы (ЦУР-3)

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.12.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/185717/>**Тұрсынбекова Зере Қайратқызы****Құрбан Рахатай Сержанқызы**

С.Ж.Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университетінің
2 курс студенттері Мед24-024қ.

Ғылыми жетекші: **Асыкбаева Лаззат Пазылбековна**

С.Ж.Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті
“Биостатистика және ғылыми зерттеу негіздері” кафедрасы
Медицина ғылымдарының магистрі

Түйіндеме:

Бұл мақалада профилактикалық медицинаның қоғам денсаулығын сақтаудағы және нығайтудағы маңызы қарастырылады. Қазіргі таңда жұқпалы емес созылмалы аурулардың көбеюі, өмір салтының өзгеруі және экологиялық факторлардың әсері профилактикалық шаралардың рөлін күшейтіп отыр. Профилактикалық медицина аурулардың алдын алу, ерте анықтау және асқынуын болдырмауға бағытталған. Мақалада профилактиканың негізгі түрлері – біріншілік, екіншілік және үшіншілік профилактика түсіндіріліп, олардың қоғамдық денсаулыққа ықпалы баяндалған. Сонымен қатар, салауатты өмір салтын қалыптастыру, скрининг бағдарламаларының қажеттілігі және халықтың медициналық сауаттылығын арттыру мәселелері қамтылған.

Бұл мақала БҰҰ-ның Тұрақты даму мақсаттарының (ЦУР) 3-мақсаты – «Салауатты өмір салтын қамтамасыз ету және барлық жастағы адамдардың игілігін қолдау» бағыттарына толық сәйкес келеді.

Мақалада профилактикалық медицинаның қоғам денсаулығын сақтаудағы рөлі, аурулардың алдын алу, ерте скринингтің маңызы, эпидемиологиялық қадағалау, вакцинация, салауатты өмір салтын қалыптастыру және халықтың медициналық

сауаттылығын арттыру мәселелері қарастырылған.

ЦУР-3 негізгі міндеттері — инфекциялық және созылмалы аурулардан болатын өлімді азайту, алдын алу шараларын күшейту, алғашқы медициналық көмектің тиімділігін арттыру — профилактикалық медицинаның мазмұнымен тікелей байланысты.

Осы себепті мақала мазмұны ЦУР-3 мақсаттарының жүзеге асырылуына ғылыми, теориялық және практикалық тұрғыдан үлес қосады.

Аннотация:

В данной статье рассматривается значение профилактической медицины в сохранении и укреплении здоровья общества. В условиях роста хронических неинфекционных заболеваний, изменения образа жизни и влияния экологических факторов возрастает роль профилактики. Профилактическая медицина направлена на предупреждение заболеваний, их раннее выявление и предотвращение осложнений. В статье описаны основные виды профилактики: первичная, вторичная и третичная, а также их влияние на общественное здоровье. Особое внимание уделено формированию здорового образа жизни, значению скрининговых программ и повышению медицинской грамотности населения.

Annotation:

This article discusses the importance of preventive medicine in preserving and improving public health. In the context of increasing chronic non-communicable diseases, lifestyle changes and environmental factors, the role of prevention is becoming increasingly significant. Preventive medicine focuses on disease prevention, early detection and the prevention of complications. The article describes the main types of prevention: primary, secondary and tertiary, as well as their impact on public health. Special attention is paid to the promotion of a healthy lifestyle, the importance of screening programs, and increasing public health literacy.

Кілт сөздер: профилактика, қоғамдық денсаулық, алдын алу медицинасы, салауатты өмір салты, скрининг, эпидемиология, қауіп факторлары.

Кіріспе

Қазіргі заманғы медицинаның басты бағыты – ауруды емдеуден гөрі оның алдын алу. Осы орайда профилактикалық медицина қоғам денсаулығын қорғаудың маңызды бөлігі болып табылады. Профилактикалық медицина – бұл аурулардың алдын алу, денсаулықты сақтау және нығайту мақсатында жүргізілетін медициналық, әлеуметтік, гигиеналық, ұйымдастырушылық шаралар жиынтығы.

XXI ғасырда жүрек-қан тамыр аурулары, қант диабеті, онкологиялық, тыныс алу жүйесінің аурулары сияқты созылмалы сырқаттар көбейіп отыр. Бұл жағдай медицинаның алдын алу бағытын күшейтуді талап етеді, өйткені ауруларды емдеу

қымбат әрі ұзақ процесс. Ал профилактика салыстырмалы түрде арзан және тиімді.

Зерттеу өзектілігі

Қазіргі таңда қоғамда денсаулық сақтау мәселесі стратегиялық маңызға ие. Ауруларды алдын алу жүйесінің әлсіздігі халықтың еңбекке жарамдылығының төмендеуіне, өмір сапасының нашарлауына және экономикалық шығындардың артуына алып келеді. Сондықтан профилактикалық медицинаның рөлі күн сайын артып отыр.

Әсіресе, жастар арасында дұрыс тамақтанбау, қозғалыс белсенділігінің төмен болуы, зиянды әдеттердің таралуы түрлі аурулардың жасаруына себепші болып отыр. Бұл профилактикалық шараларды ерте жастан бастап енгізудің маңызын дәлелдейді.

Мақсаты

Профилактикалық медицинаның қоғам денсаулығын сақтаудағы маңызын анықтау және оның негізгі бағыттарын сипаттау.

Міндеттері

1. Профилактикалық медицинаның теориялық негіздерін қарастыру.
2. Оның түрлері мен деңгейлерін сипаттау.
3. Қоғамдық денсаулыққа әсерін талдау.
4. Қазақстандағы профилактикалық шаралардың рөлін бағалау.

Әдеби шолу

Профилактикалық денсаулық – денсаулықты сақтауға және денсаулық проблемаларын басқа мәселелерді тудырмай тұрып немесе емдеу қиынырақ болмас бұрын анықтауға көмектесетін кілт. Көпшілігіміз дәрігерге баруды өзімізді нашар сезінгенде немесе белгілі бір медициналық жағдайды емдеу қажет болғанда жасайтын нәрсе деп санаймыз.

Профилактикалық денсаулық денсаулығыңызды сақтау үшін алатын күнделікті күтімді білдіреді. Медициналық жағдайларды проблемаға айналмас бұрын диагностикалаудың кілті. Профилактикалық денсаулық белгілері пайда болғанға дейін скринингке және мүмкін денсаулық мәселелерін анықтауға арналған денсаулық сақтау қызметтерінің жиынтығын қамтиды.

Профилактикалық денсаулық сақтау сізге ұзақ және сау өмір сүруге көмектеседі.

Ересектерге арналған профилактикалық медициналық көмек әдетте жүрек ауруы, қант диабеті және қатерлі ісік сияқты жағдайларға скринингтерді, сондай-ақ темекі шегуді тоқтату және теңгерімді тамақтану әдеттері бойынша кеңес беруді қамтиды.

Профилактикалық медициналық тексерулер (скринингтер) шеңберінде 2011 жылдың

9 айы ішінде бүкіл республика бойынша 2 млн. -ға жуық адам қаралды.

Стационарлық және стационарды алмастырушы көмектің жиынтық көлемі 2010 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 20% артып, медициналық көмектің толықтай қолжетімділігін қамтамасыз етіп отыр.

Өңірлерде жоғары технологиялар және диагностикалау мен емдеудің жаңа әдістері қарқынды дамуда. Есептік кезең қорытындысында 12 мыңдай азаматқа жоғары мамандандырылған медициналық көмек көрсетілсе, олардың 30% ауыл тұрғындары құрады.

Соңғы уақытта республикада отандық трансплантология саласын дамыту бағытында көптеген шаралар атқарылып, органдар мен тканьдер трансплантациясы операциялары санын арттыруға мүмкіндік берді. 2009 жылы мұндай 4 операция жасалса, 2010 жылы туыс донорлардың бүйрегін ауыстырып салу бойынша 8 ота жасалынды. Сонымен қатар, алғаш рет кемік майын аутологиялық трансплантация жүзеге асырылды. 2011 жылдың 7 айы ішінде кемік майының 5 аутологиялық және 1 аллогендік трансплантациясы, 9 бүйрек трансплантациясы жасалды.

ҚР Денсаулық сақтау министрлігі Органдар және тканьдер трансплантациясы республикалық орталығын құру бойынша жұмыстарды жалғастыруда. Аталған жобаны жүзеге асыру трансплантация жасау үшін шетелдерге баратындар санының азаюына байланысты жыл сайын елеулі қаржы үнемдеуге мүмкіндік береді.

Балаларды профилактикалық медициналық тексеру-бұл ауруларды ерте кезеңде анықтауға және аурулардың, қауіп факторларының, қосарлы жүретін аурулардың пайда болуының алдын-алуға және балалардың денсаулығын нығайтуға бағытталған тексеру.

Қазақстанда медициналық тексерулер міндетті іс-шаралар болып табылады. Оларды жүргізу заңнамалық деңгейде жазылған, бұл туралы “Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы” кодекстің 00-бабында айтылған. Профилактикалық медициналық қарап-тексерулер “Профилактикалық медициналық қарап-тексерулерді жүргізу қағидаларын, көлемін және кезеңділігін бекіту туралы” Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 15 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-264/2020 бұйрығының негізінде жүргізіледі. Бұл медициналық процедура жұмыс істейтін барлық адамдарға, оқушыларға және әлемнің белгілі бір елдеріне кіретін азаматтарға міндетті түрде жүргізілуі керек.

13.02.2024 ж. профилактикалық медицина мектебі аясында Семей қ. ЖТД кафедрасының қызметкерлері кафедра меңгерушісі, профессор А.А. Дюсупова, оқытушылары Г.Т. Камашева, А.С. Жармұхамедова, В.Т. Ахметова 713 топ ЖТД-интерндерімен бірлесіп №18 және 29 мектептерде білім алушыларды профилактикалық медициналық тексеруден өткізуге қатысты.

Ағзадағы ақауларды, әртүрлі ауытқулар мен ауруларды уақытында диагностикалап анықтау үшін әр жаста медициналық профилактикалық тексеру маңызды. Жоспарлы профилактикалық тексерулерді өткізіп алмауға тырысыңыз

Емдеу-профилактикалық мекемелерін жоспарлау мен жабдықтау гигиенасы – халыққа қолайлы жағдайды қамтамасыз ету және қолайсыз жағдайлардың алдын алу талаптары мен гигиеналық негіздерін қамтитын коммуналдық гигиенабағытындағы жасалынатын шаралар.

Емдеу-профилактикалық мекемелерінің (ЕПМ) учаскелеріне қойылатын талаптар ЕПМ бекітілген бас жоспар мен елді мекеннің егжей-тегжейлі жоспарлау жобасына сәйкес келетін аумақта орналасуы қажет. Осыған сәйкес жалпы соматикалық ауруханаларды елді мекеннің орталығында орналастырмаған жөн. Әйелдер босанатын үйлер, емханалар, жедел дәрігерлік көмек көрсету ауруханасы (ЖМЖКА) қызмет көрсетілетін тұрғын елге барынша жақын болуы есепке алынуы қажет. Маманданған ауруханаларды (психиатриялық, туберкулездік, онкологиялық) және ірі стационарлық ауруханаларды (1000-нан астам кереуеті бар) қала маңайындағы аймақта, шетте, мүмкіндігінше селитебті аумақтан 1000 м алыстатып, жасыл алқапта орналастырған дұрыс болып табылады.

Құрылысқа қажет учаскені таңдаған кезде үстем желдердің бағыты мен санитарлық жағдайды ескеру керек.

Аурухана учаскесі ірі автомагистралдар, әуежай, темір жолдардан алыс орналасуы қажет. Бекітілген санитарлық нормаларды сақтау үшін шу деңгейін есептеу жүргізіледі. Селитебтік аймақта аурухана корпустары ЕПМ ғимараттарының қабат санына байланысты қызыл сызықтан 30 м және тұрғын үйлерден 30-60 м қашықтықта орын алуы қажет.

Профилактика және әлеуметтік-психологиялық көмек бөлімінің мақсаты:

- аурудың алдын алу және азайту;
- әлеуметтік мәні бар ауруларды ерте кезеңде анықтау;
- халыққа білікті мамандандырылған медициналық көмек көрсету;
- халық арасында санитарлық-ағарту жұмыстарын жүргізу.

Профилактикалық медицина — денсаулық пен әл-ауқатты қорғау, қолдау және жақсарту, сондай-ақ аурулардың, мүгедектіктің, мерзімінен бұрын өлім-жітімнің алдын алу үшін халықтың жекелеген тұлғалары мен топтарының денсаулығымен айналысатын медицина бөлімі.

Жалпы профилактикалық іс-шаралар салауатты өмір салтын қалыптастыруға, еңбек пен тұрмыс жағдайларын оңтайландыруға, қоршаған ортаны қорғау мен сауықтыруға бағытталған әлеуметтік және санитарлық-гигиеналық шаралар кешенін көздейді.

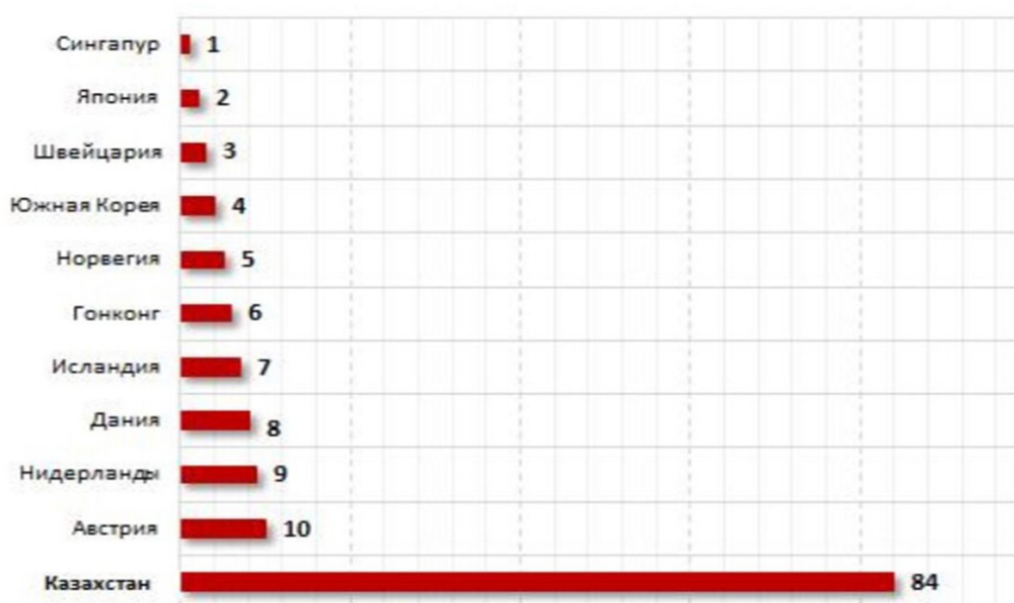
Профилактика деңгейлері біріншілік, екіншілік және үшіншілік профилактика немесе оңалтуды қарастырады.

Біріншілік профилактика, патогендерді жою арқылы немесе ағзаның ауруларға төзімділігін арттыру арқылы аурудың пайда болуын болдырмауға бағытталған әдістерді қамтиды. Мысал ретінде иммундау, дұрыс тамақтану, физикалық белсенділік және темекі шегуден бас тарту жатады.

Екіншілік профилактика, бар ауруды оның белгілері пайда болғанға дейін анықтауға және жоюға бағытталған әдістерді қамтиды. Мысалы, артериялық гипертензияны емдеу (көптеген жүрек-қан тамырлары ауруларының қауіп факторы), қатерлі ісікке скринингтік тексеру.

Үшіншілік профилактика, ауру, мүгедектік белгілерінің теріс әсерін азайтуға бағытталған оңалту және емдеу сияқты әдістерді қамтиды. Мысал аурудың таралуын немесе дамуын тоқтататын хирургиялық процедуралар болуы мүмкін.

Рейтинг стран мира по уровню здравоохранения в индексе процветания. 2019 | место

Расчёты Ranking.kz на основе данных Legatum Prosperity Index

Legatum институтының өркендеу индексіне сәйкес, «Денсаулық сақтау» санатында ТОП-3 елдің қатарына Жапония мен Швейцария кірді. Рейтинг денсаулық сақтау инфрақұрылымы, базалық психикалық және физикалық денсаулық және профилактикалық көмектің қолжетімділігі сияқты факторларды қарастырады.

«Оңтүстік Корея, Норвегия, Гонконг, Исландия, Дания, Нидерланды және Австрия денсаулық сақтаудың ең үздік жүйесі бар елдердің алғашқы ондығын тұйықтайды. Бұл

елдерде өзгелерге қарағанда коронавируспен күресу үшін көп мүмкіндіктер бар. Қазақстан өз кезегінде, әлемнің 167 елінің ішінен 84-ші орынды иеленді», — делінген зерттеуде.

ҚОРЫТЫНДЫ

Профилактикалық медицина – қоғам денсаулығының негізгі тірегі. Ауруды емдеуден гөрі алдын алу әлдеқайда тиімді, экономикалық және әлеуметтік жағынан пайдалы. Сондықтан профилактикалық шараларды кеңінен енгізу және халықтың денсаулығына жауапты көзқарасын қалыптастыру – заманауи медицинаның басты мақсаты.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. <https://medqaz.com/профилактикалық-денсаулық-дегеніміз>
2. <https://stud.kz/referat/show/66653>
3. <https://smu.edu.kz/2024/02/13/profilaktikalyq-medicsina-mektebi-balalardyn-profilaktikalyq-medicsinalyq-tekseruleri/>
4. https://kk.wikipedia.org/wiki/Емдеу-профилактикалық_мекемелерін_жоспарлау_мен_жабдықтаудың_гигиеналық_негіздері
5. <https://stud.kz/prezentatsiya/id/40849>
6. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V090005918_
7. <https://policlinika-6.kz/shkoly-zdorovja/268-profilaktika-zhne-leumettk-psihologijaly-k-mek-blm.html>
8. <https://moodle.krmu.edu.kz/course/info.php?id=2219&lang=kk>
9. <https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
10. <https://voronezh.sovamed.ru/stati-sova/vidy-profilaktiki/>
11. <https://genetico.ru/stati/profilaktika-zabolevanij-vidy-i-osobennosti.html>
12. <https://www.invitro.ru/library/intervyu-ehksperta/48979/>
13. <https://medobr.com/news/chto-takoe-profilaktika-bolezney-i-kakie-vidy-profilaktiki-su-shchestvuyut/>
14. <https://roddom4-almaty.kz/ru/profilaktika-zabolevanij-i-zdorovij-obraz-zhizni/>
15. <https://publichealth.kaznmu.edu.kz/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B-%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82/>
16. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2274388/>

17. <https://www.apollohospitals.com/kk/diseases-and-conditions/preventive-health-check-ups-a-smart-step-for-your-good-health>
18. <https://www.aucmed.edu/blog/what-is-preventive-medicine>
19. https://kk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BC%D0%B4%D0%B5%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D0%BC%D0%B5%D0%BA%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BD_%D0%B6%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D1%83_%D0%BC%D0%B5%D0%BD_%D0%B6%D0%B0%D0%B1%D0%B4%D1%8B%D2%9B%D1%82%D0%B0%D1%83%D0%B4%D1%8B%D2%A3_%D0%B3%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D0%BD%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%B7%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%96
20. <https://kncdiz.kz/files/00013514.pdf>

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.